

R. Simon

1

עין שמע

ל רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

ל רבי שמעון

ל רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

ל רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

ל רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

ל רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

ל רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

המביא פרק רביעי ביצה

המביא פרק רביעי ביצה... רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

המביא פרק רביעי ביצה... רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

המביא פרק רביעי ביצה... רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

המביא פרק רביעי ביצה... רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

המביא פרק רביעי ביצה... רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

מסורה הימים

מסורה הימים... רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

מסורה הימים... רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

מסורה הימים... רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

מסורה הימים... רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

מסורה הימים... רבי שמעון... עין שמע... רבי שמעון... עין שמע...

Handwritten notes and signatures at the bottom of the page, including 'רבי שמעון' and other names.

כתבי רבינו משה בן נחמן

יוצאים לאור על-פי כתבי יד ודפוסים ראשונים
עם מראי מקומות, הערות ומבואות

מ א ת

הרב חיים דוב שעוועל

כרך שני

תורת האדם • אגרת הקודש • האמונה והבטחון
פירוש לספר יצירה • מאמר על פנימיות התורה
פירוש לשיר השירים • תרי"ג מצוות

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים תשכ"ד

3

השיעור לשלשה חלקי מיל שאמרו בפרק במה מדליקין, והוא אמור שם לדעת ר' יהודה עצמו, אלא שמע מינה שקיעת החמה האמור בפסחים היינו תחלת השקיעה משעה שאינה זורחת בארץ, האמור בבמה מדליקין סוף השקיעה שנכנסה ברקיע אלא, שפני רקיע מאדימין, ולשון הגמרא מראה פנים לפירושו של רבינו חס ז"ל כאן אמרו משתשקע החמה, ששקעה כבר, ובפסחים אמרו משקיעת החמה, שקיעה עצמה בכלל. ולפי דבריו ופשוטו זה אני אומר⁸⁸ דמשעה שהתחיל השמש להשתקע עד זמן ביאת השמשות, והוא הזמן הנזכר בפרק במה מדליקין, הוא בכלל תוספת מחול על הקדש מהלך שלשת מילין ורביע מיל, רצה להוסיף כל הזמן הזה מחול על הקדש מוסיף, ואם רצה לעשות מקצתו חול ומקצתו תוספת עושה, ובלבד שיוסיף ממנו, ולא נתנו חכמים שיעור לתוספת הזה למטה אלא שיוסיף שיעור הנראה לעינים שהוא תוספת, כלומר ברגע שהוא יום יאה כודל לשום תוספת ולא משום ספק לילה, וליכא למימר בכל שהוא ממש הוי, דהא אי אפשר לצמצם ולאכול עד בין השמשות ממש, ופשיטא דיוסיף, אלא רגע שהוא ברור שהוא יום מוסיף ודאי, והיינו דאמרינן במס' ברכות⁸⁷: רבי יהודה אומר עד פלג המנחה, והוא זמן קרוב לתחלת שקיעת החמה, אין ביניהם אלא מהלך של ארבע אמות בקרוב, דקא סבר רבי יהודה לענין תפלה בתר שמשא אזלינן, דבעינן לתפלת המנחה ייראוך עם שמש, ולפני ירח דור דורים⁸⁸, לשל ערבית, והתם⁸⁹ איתמר אמר ליה רב לרי' הנינא דצלי של שבת בערב שבת [89] כר' יהודה א"ל⁸⁹] מי בדלת * אמר ליה אין בדילנא, כלומר דכיון דצלי קביל עליה כל פלג המנחה בתוספת ובדיל קודם לשאר בני אדב. שאין מוסיפין כל הזמן הזה מחול על הקדש אלא מקצתו, וכולה שמעתא כדאיתא התם, הא כל זמן שהחמה זורחת בארץ יום גמור הוא אינו בכלל תוספת ולא בכלל ספק, ואע"פ שפלג המנחה מוסיף על מהלך ארבעה מילין האמור בפסחים כשיעור שאמרנו, אין ביניהם אלא זמן מועט, וכשמתפלל בו של שבת קודם גמר תפלה מתחיל שמש לשקוע והגיע שעת התוספת, והא דאמרינן התם⁹⁰ אדאיכא שמשא אריש דיקלי איתלו שרגא, הרחקה יתירא היא לתוספת משום דלא קים להו בשיעורא דרבנן. ואמיהו תוספת מלאכה ועיניו דיום הכפורים ביציאתן אינה מתחזרת אצלי עדיין, דודאי משעת צאת הכוכבים לילה גמור הוא וקודם לכן בין השמשות, ובאיזה זמן הוא התוספת הזו, ובשלמא אליבא דרבי יהודה לא קשיא לי דאמר השחיר⁹¹ העליון והשוה לתחתון לילה, וזו השעה ודאי אינה צאת הכוכבים דאם כן היכי אמר רבי יוחנן⁹² דלא אכלי כהני בתרומה עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי*, הא כי שלים בין השמשות בצאת הכוכבים שלים, אלא שמע מינה משעה שהשחיר העליון והשוה לתחתון מופלג מעט מזמן צאת הכוכבים, והוא בין השמשות דר' יוסי, ואלביא זידיה תנן⁹³ משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן סימן לדבר צאת

86 שיטה זו הובאה באו"ה ה' שבת רסא, ב' בשם יש אומרים. 87 ברכות כו, א. 88 תהלים עב, ה. 89 ברכות כז, ב: והיינו דאמר ליה ר' ירמיה בר אבא רוב מי בדלת, והלשון שלפנינו (אמר ליה רב לר' הנינא) לא מצאתי בדקדוקי סופרים. [89*] כן ע"פ ב"י, ונכוו הוא, ובס"ש ליתא לתיבות "כר' יהודה", ובמקום "א"ל" איתא רק אמר, ונמצא שלשון רבינו מגומגם מאד. 90 שבת לה, ב. 91 השחיר, י"ט לר, ב: הכסוף. 92 שם לה, א-ב. 93 ברכות ב, ב. — וחכ"א משעה

הכוכבים. מי בדלת. מן המלאכה הואיל וקבלת עליך שבת בתפלתך (רש"י ברכות כז, ב). בין השמשות דרבי יוסי. כוונתו: בגמרא הביאו אמר דרבי יוחנן דכולה מילתא להומרא, דלא תימא כי שלים בין השמשות דרבי יהודה (השחיר העליון והשוה לתחתון) ליליא היא

הכוכבים. והא דאמרינן יוסי לאחר זמן, בהפלג דבר שאי אפשר לעמוד והשוה לתחתון עד צא בהן שהן כוכבים גדוי תלתא כוכבים כד מן מלאכה משום תוספת. לא שהחשיך, אלא בין וכן בכל מקום מזמן אי דיום הכפורים דאורייו נמי קאמר שאוכלין עו ברגע ברור דהוא יום, אלא משום דעברי מעי דלא מחינן דהוא ודאי לפי פירושו של רבינו וגרסינן התם בפרק מז זה בין השמשות, השח התחיל גלגל החמה ל גלגל חמה לשקוע * ו שהחמה שוקעת * ובע וקתני בה, רבי אומר שעה שסוף גלגל חמד השח יום הוא, ובער עד תחלת סוף שקיעת שרי מלאכה נפק אף ז דיעול, ומשום הכי בו

שהכהנים זכאין לאכול וי שם: ובלבד דיתחמון תי 96 שבת לד, א. 97

יוסי, הלא אף בשלים בצאת הכוכבים שלים. פירוש דמה דצריך קו (הג"מ). שפני חכ (ברכות א, א): שפני כשחמה שוקעת במער, את המזרח (פני משה) אבל לא לגמרי שעדיין לא הושחרה, וזו בין ה בתקופתה. כשהלבנה תקופתה, שאז דרכה התחיל גלגל חמה לשק נקרא בין השמשות וא

הכוכבים. והא דאמרינן דשלים בין השמשות דר' יהודה והדר מתחיל בין השמשות דר' יוסי לאחר זמן, בהפלגה קאמר, שאם היה מתחיל מיל⁹⁴ אינו מוסיף לנו אלא כהרף עין, דבר שאי אפשר לעמוד עליו, וכיון שכן משכחת לה לתוספת דר' יהודה משיכסוף העליון והשוה לתחתון עד צאת הכוכבים, אלא לר' יוסי תוספת יציאת קדש מאי ניהו. ויש לומר בהן שהן כוכבים גדולים*, אי נמי כעין שאמרו בירושלמי בברכות⁹⁵ ובלבד דתחזון תלתא כוכבים כד מן הדא כוכבתא כלומר רצופין במקום אחד הא מפורין אסור בעשיית מלאכה משום תוספת. והא דתנן⁹⁶ ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מדליקין את הנר, לא שהחשיך, אלא בין השמשות ותוספת שלו בכלל, דמשקיעת חמה ממש חשיכה הוא, וכן בכל מקום מזמן איסור קרי חשכה וכן הא דאיתמר במסכת ביצה⁹⁷ דהא תוספת עינוי דיום הכפורים דאורייתא הוא וקא אכלי ושחו עד שרשכה ולא אמרי להו ולא מדי, הכי נמי קאמר שאוכלין עד שתבא עליהן רגע דמשום ספק חשכה הן מפסיקין, ואינן מפסיקין ברגע ברור דהוא יום. אי נמי התם עד שחשיכה ממש אכלי, ועברי אספיקא דבין השמשות, אלא משום דעברי מעיקרא אתוספת דהוא ודאי דאורייתא, משום הכי נקט „תוספת“ לומר דלא מחינן דהוא ודאי דאורייתא ובספק חשיכה נמי לא מחינן, וכיון שהדברים מתוקנים לפי פירושו של רבינו תם ז"ל אכתוב מה שמצאתי בירושלמי שהוא סיוע וראיה לדבריו. וגרסינן התם בפרק מאימתי קורין⁹⁸: תני כל זמן שפני חמה מאדימות* והו יום, הכסיפו* זה בין השמשות, השחירו ונעשה עליון שוה לתחתון זו לילה, רבי אומר הלבנה בתקופתה* התחיל גלגל החמה לשקוע ותחלת גלגל הלבנה לעלות זהו בה"ש, אמר רבי חנינא סוף גלגל חמה לשקוע* ותחלת גלגל לבנה לעלות, והני שמואל כן אין הלבנה זורחת בשעה שהחמה שוקעת* ובשעה שהחמה זורחת, פירוש רבי חנינא מתרץ לה* לברייתא דרבי וקתני בה, רבי אומר סוף גלגל חמה לשקוע, מכאן נלמוד שאין בין השמשות מתחיל עד שעה שסוף גלגל חמה שוקע, ונמצא עביה של רקיע בשחר נידון כיום, דהא משעת עמוד השחר יום הוא, ובערבית נמי מקצת עביו של רקיע נתון ליום, שהרי אינו בין השמשות עד תחלת סוף שקיעת החמה, ואמרו שט' כירושלמי אמר רבי חונה⁹⁹ גלפינה מדרך הארץ* שרי מלכא נפק אף על גב דלא נפק אמרין דנפק שרי עלל לא אמרינן דעל עד שעתא דיעול, ומשום הכי בתחלת יציאת גלגל חמה הוא יום, ובתחלת כניסתו אינו עדיין לילה

י"הכחנים זכאין לאכול וכו'. 94 מיל, צ"ל: מיד (ה"ט). 95 ירושלמי ברכות א, א. והנירסא י"ם: ובלבד דיתחמון תלתא כוכבין בר מן הדא כוכבתא (חזון מן הכוכב הראשון שהרי ודאי יום הוא). 96 שבת לד, א. 97 ביצה לז, א. 98 ירושלמי ברכות א, א. 99 חונה, י"ם: הונא.

יוסי, הלא אף בשלים בה"ש דרבי יהודה ג"כ בצאת הכוכבים שלים. שהן כוכבים גדולים. פירוש דמה דצריך קטנים הוא משום תוספת (הג"מ). שפני חמה מאדימות. בירושלמי (ברכות א, א): שפני מזרח מאדימים — פי' כשחמה שוקעת במערב וזרורי חמה מאדימין את המזרח (פני משה). הכסיפו. השחירו אבל לא לגמרי שעדיין גובהה של כיפת הרקיע לא הושחרה, זהו בין השמשות (שם). הלבנה בתקופתה. כשהלבנה באמצע החדש וזהו תקופתה, שאז דרכה לעלות בתחלת הלילה. התחיל גלגל חמה לשקוע, מתחילת השקיעה כבר נקרא בין השמשות ואז הוא גם כן התחלת גלגל לבנה לעלות (שם). רבי חנינא מתרץ לה. ברין סוף פ"ב דשבת (המביא את דברי רבינו): רבי חנינא משבש לה לברייתא. גלפינה מדרך הארץ. דבר זה למדנו גם כן מדרך הארץ, שכשהמלך התחיל לצאת מהפלטין שלו הכל אומרים המלך יצא, אע"פ שעדיין לא יצא ממש, ולא נתגלה לעין הבר והי, וכך השמש אע"ג,

ה
ה
ע
ע
יו
א
יו
ה
א
א
א
ד
ה
ב
ד
א
א
ה
ה
פ
ם
ע
ה
וי
ה
ה
ה
ת
ת
יו
יו
ש
כ
ש
יה
בין
ר
ד
ה
ז
ב
י

5

Yom-Tob ben Abraham Ishbili

חידושי הריטב"א

לרבינו יום טוב ב"ר אברהם אלאשבילי

מסכת ראש השנה

יר"ל על-פי כתבי-יד ודפוסים ראשונים
בצירוף מבוא, ציוני מקורות,
מקבילות, הערות ובאורים

מאת

הרב אליהו ליכטנשטיין

הוצאת מוסד הרב קוק · ירושלים

6

מקרא דבחריש ובקציר. וכ"ת מ"מ לגמר ר' ישמעאל תוספת שביעית משבתות וי"ט. י"ל דהא ליתא, שאין למדין קל מחמור להחמיר עליו⁶³⁵. הילכך, הא דרשא, דאמרינן לקמן לר"ע דדריש קרא לאוכל ושותה בערב יום הכפורים דוקא היא, דאילו לשבתות וי"ט לא צריך קרא דמשיעית יליף לה כדאמרן, שהרי לד"ה למדין חמור מקל להחמיר עליו.

והא דפרישנא בעיין לר' ישמעאל בתוספת שבתות וי"ט, אי קשיא לך דא"כ הו"ל לפרושי הכי, דהא אנן בעינן שביעית איירינן עד השתא. לא קשיא, דאנן סתמא תניא לעיל שמוסיפין מחול על הקדש, דמשמע בכל מקום, ואילו מעיקרא בעינן סתם, דמוסיפין מחול על הקדש מנא לן, ופשיטין ליה לר"ע לשביעית, ומינה נפקא לך ודאי לכולהו. הדר בעיין לר' ישמעאל מנא ליה בעלמא, דהא בשביעית (לא)⁶³⁶ חזינן דאית ליה וכבר ידעינן דמהל"מ גמיר לה, וא"כ בשאר ענינים מנא ליה, ומייחנין לה מהא מתניתא. והרי זה ברור ונכון.

יכול בתשעה ת"ל בערב, וא"ת היאך אפשר לומר בט' דוקא עד דאיצטרין בערב, והלא הכתוב צווח ואומר⁶³⁷ בעשור לחודש השביעי הזה י"ה הוא, וי"ל דאי מהתם הוא אמינא דבעשור הוי י"ה, אבל אין הענוי בו אלא בט', כדכתיב הכא בט' לחדש, א"נ דהכא בערב לאו דוקא, דודאי מאידך קרא⁶³⁸ נפקא לן, אלא דכיון דאפשר למדרשיה מקרא גופיה דרשי' ליה מיניה גופא, דכיון דכתב רחמנא בט' לחדש לא סגיא דלא כתיב נמי בערב דלא לישמע (דסתם) [דסתר]

635 ולפי' לר' ישמעאל לכאורה אין תוספת שביעית לאחריה. ועי' מה שדן בזה בחי' הר"ן. ועי' לעיל הע' 626. 636 צ"ל הא. 637 ויקרא כג, כו. 638 דבעשור לחדש. 639 שבת לה, א בשם רבנו הגדול (הרמב"ן) כחורת האדם ענין אבילות ישנה. (כתבי הרמב"ן ח"ב עמ' רנב). וכן דעת הרא"ה בחידושו לברכות פ"ד עמ' סו. 640 דהוא עד סוף השקיעה, ומאז מתחיל בין השמשות עד צאת הכוכבים. 641 כן הוכיח ר"ת בתוס' בשבת שם ד"ה תרי דמדקאמר ר' יהודה בפסחים משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ד' מילין, ובשבת שם קאמר דמשקיעת החמה עד הלילה שלשת רבעי מיל, דצ"ל דמתחילת שקיעה עד סוף שקיעה הוא מהלך ג' מילין ורבע מיל, ומסוף שקיעה עד הלילה הוא מהלך שלשת רבעי מיל. 642 אבל בלא תפילת שבת או קרוש אין התוספת חל מאיליו. כ"כ רבנו בחידושו לשבת שם. ועי' גם בחי' רבנו לתענית יב, א. וכ"כ הרא"ה שם: ואין תוספת זה נאסר

אידך קרא דבעשור, וכיצא בו בתלמוד הרבה. ותוספת זה כבר ביררנו בפ' כמה מדליקין⁶³⁹ ששיעור התוספת בכניסתו הוא מזמן תחלת שקיעת החמה עד זמן בין השמשות⁶⁴⁰, ששיעור זה הוא מהלך ג' מילין, ורביע מיל⁶⁴¹, רצה לעשותו כולו קודש עושה רצה לעשותו מקצתו בלבד עושה, כיון שהוסיף דבר הניכר שיש בו משום קדושה. ותוספת זה אינו בדברים וכיטול מלאכה בלבד, אלא שיוסיפנו בדברים של קדושה או בתפלה או בקדוש⁶⁴². ושיעור התוספת ביציאתו הוא שימתין עד שיראה ג' כוכבים קטנים שאינן נראין אלא בלילה⁶⁴³, דאילו בבינונים הוי לילה גמור לכל דבר⁶⁴⁴, הוסף עד הקטנים משום תוספת. ובירושלמי⁶⁴⁵ אמרו והוא דיתחמוץ ג' כוכבין דכדמין⁶⁴⁶ חד כוכבא. פי' שיראה ג' כוכבים רצופים כאילו נראין תוך אמה אחת. וי"מ⁶⁴⁸ תוך ד' אמות. L

מעלה אני עליו [כאילו⁶⁴⁹ התענה] כו'. הקשה ר"ת משמע דאם התענה בט' משובח טפי, הא אמרינן במס' פסחים⁶⁵⁰ מר' בריה דרבנא הוה יתיב כולה שתא בתעניתא בר ממעלי יומא דכפורי ויומא דפוריא ועצרתא. ותיריך דה"ק כאילו נצטוה להתענות ט' וי' והתענה⁶⁵¹, וטעם הדבר או כרי שיוכל להתענות יפה ולא יבא לידי דחיית ענוי י"ה⁶⁵², או כמו שפי' הר"ר יונה ז"ל⁶⁵³ שהוא כדי להראות כי קדוש היום לאלהינו וראוי לאכול בו ממתקים כמו בר"ה, אלא שגזירת הכתוב הוא לפרוש בו ביום מתאות גופניות שנהיה כמלאכים, כמ"ש במדרש⁶⁵⁴.

עליו בקבלתו אלא בקדוש או בתפלה דאילו [בד]בור בעלמא לא עשה ולא כלום. 643 וכ"כ רבנו בשבת שם. 644 כדאיתא בשבת לה, ב. 645 ברכות פ"א ה"א. 646 אולי צ"ל דגמין. ובר"ן שבת טו, א מדפי הרי"ף: דדמין כחדא כוכבתא. וברמב"ן שם עמ' רנג: כד מן. ולפיניו שם: בר מן הדא כוכבתא. ובר"ח שבת שם: בר מן חד כוכבתא. 648 רבנו בשבת שם כתב: ונראה דהיינו שיראו למראית העין תוך ארבע אמות. ולא הביא את הפי' הראשון. והרמב"ן והר"ן לא נתנו שיעור לרצופין. 649 כ"ה בנדפס. ושם ליתא לתיבות: מעלה אני עליו. 650 סת, ב. 651 כ"כ תוס' בע"ב ד"ה כאילו, ולא הזכירו את ר"ת. 652 בעין זה מפרש רש"י ביומא פא, ב ובברכות ח, ב. 653 רבנו יונה בשערי תשובה שער ד אותיות תי-י כתב שלשה טעמים אחרים, ולא כתב את הטעם הזה. 654 ל"מ כעת.

[ט, ב] ה"ג ו דהשתא לא ד דכתיב בקרא⁶ וקראתם דרור מיותר, דהא החמשים שנו לקמן במאי ד כדבעינן לפרו שתהא קדושה מ"מ, אע"פ ע ואף על פי ש יכול אפילו ל פי' דמיעוטא [אחרת] שאי משום דקסבר ולא לאחריו, [אחרת] יובל וקראתם דרור תעבירו שופר ושבתם איש וכן פרש"י. ר' יוסי וכו' ע עבד עבדי ב לעולם בלא שופר בעולם אלא ברבר שלא אע"פ שלא דאמר⁶⁶⁰ האר דהא לדידיה לבעליהן, דה עד יהושע, לי אידך טעמא ו אינה מסורה לאו לר"י בעי הוה משמע ד וכ"ת וכו' זו הכתוב יובל 655 כן גי' כו' 656 ויקרא כה, ועי' ר"ח. 663 ויקרא יט, ד"ה מרכיב והו כחילוק שכתב 665 פרשת קדר ירושלמי ערלה ו יונקת מאמה. וכ

חידושי הריטב"א רמב"ם ז"ל

חידושי הרימב"א

המיוחס ל"הר"ן

על מסכת שבת

עם

הערות ומראה מקומות
לספרי השו"ת וספרי הכללים

יו"ל

ע"י הוצאת ר"ן פרנקל
מכון הראשונים והשו"ת

שנת תשנ"ה

פעיה"ק ירושלים תובב"א

אינו מרתיח וגרסי' אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשכה גזירה שמא יטמין ברמץ ויצטרך לומר לפי גירסא זו דרמץ דבר שאינו מוסיף הוא וזו הוא (שהקשה) [שקשה] בגירסת הגאונים ז"ל דרמץ ודאי דבר המוסיף הוא גירסת רש"י ז"ל (מחודש) [מחזורת] ומפורשת בפירושו;

דאיזהו בין השמשוי' משתשקע החמה כו'. → ואסיקנא דהאי שיעורא הוי תרי תלתי מילי ורביעי מילא ואיכא למידק דאלו בפסח שני תניא משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבעת מילין ותניא נמי התם רבי יהודה אומר עוביה של רקיע אחד מעשרה ביום תדע כמה מהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות מעלות השחר עד הנץ החמה ארבעה מילין אלמא לרבי יהודה משקיעת החמה עד צאת הכוכבים שהוא לילה ארבעה מילין תירץ ר"ת ז"ל דשתי שקיעות הן משתשקע החמה דשמעתין (הכי) [היינו] מסוף שקיעת החמה כלומר משעה שנשקע ברקיע והיא עדיין כנגד חלונה ולפי שלא עברה חלונה ועדיין אינה מהלכת אחורי הכיפה פני רקיע מאדימין כנגד מקומה ומשקיעת החמה דתניא בפסחים מתחילת שקיעה שהתחילה ליכנס ברקיע נמצא שמתחילת שקיעה עד זמן בין השמשות שהוא סוף השקיעה שלשת מילין ורכיע והכי מוכח בירושלמי שאין בין השמשות מתחיל עד סוף השקיעה דגרסינן התם רבי יוסי אומר הלבנה בתקופתא התחיל גלגל החמה לשקוע ותחלת גלגל הלבנה לעלות זהו בין השמשות אמר רבי חנינא סוף גלגל חמה לשקוע ותחילת גלגל הלבנה לעלות פירש רבי חנינא משבש לה לברייתא דקתני רבי אומר סוף גלגל חמה ומכאן למדנו שאין בין השמשות מתחיל עד שעה שסוף חמה שוקע ונמצא שמתחילת השקיעה עד זמן בין השמשות שלשת מילין ורכיע וכתב הרמב"ן ז"ל שזהו הזמן הנו' בכל התלמוד לתוספת שמוסיפין מחול על הקדש שאי אפשר לומר שיהיה בעוד שהשמש זורחת על הארץ דהא תנן וכולן ב"ה מתירין עם

דאיכא תרתי דסטרן אהדדי כי הכא ואיכא למימר מה נפשך אזלינן לקולא: (לז)

דף לד ע"ב.

אמר (רבה) [רבא] מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא ירתיה. זו היא גירסת הגאונים ז"ל (וכל פירשיו) [וכן פירשון] אם נתיר להטמין בדבר המוסיף מבעוד יום שמא תרתח הקדירה בשבת ויצטרך לגלות' עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה בשבת ונמצא טומן בדבר המוסיף הבל שהוא אסור ואקשינן אי הכי בין השמשות ליגזור שלא יטמין בדבר המוסיף לצורך מחר ופרקינן סתם קדירות בין השמשות רתחות הן כלומר רתחו ונחו וכיון שנחו אין רותחין כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' שבת וא"ת אפי' יבא [לידין] כך (שנגלה) [שיתגלה] ויחזור ויטמין בשבת מה בכך דהא משמע דהיכא שטמן בערב שבת מגלה ונוטל וחוזר ומטמין בשבת לאו קושיא היא דהתם בדבר שאינו מוסיף וכיון שאינו מתחדש שום חום בשבת אינו כתחלת הטמנה אבל בדבר המוסיף שכל שעה ושעה מתחדש חומו והולך כתחלת הטמנה היא וכן מוכיח בירושלמי אבל הראב"ד ז"ל השיג עליו ואמר היאך אפשר שבדבר המוסיף יהא אסור מבעוד יום ובין השמשות יהא מותר לפי אפשר לפרש לפי גירסא זו דכי פרכינן אי הכי בין השמשות נמי ליגזור לא קאי אדבר המוסיף אלא אמאי דשרינן אמתני' בבין השמשות דהיינו בדבר שאינו מוסיף והכי פרכינן בין השמשות בדבר שאינו מוסיף נמי ליחוש שמא ירתיה שמתוך שהוא מסלק הקדירה מעל גבי כירה בחשיכה והיא רותחת ומטמין שמא תרתח ויצטרך לגלותה וחוזר ומטמין בשבת בתחילה דהא לא הות טמונה בשבת ופריק סתם קדירות בין השמשות כיון שהם מרותחות ויצא' זוהמתן מבעוד יום ואין חוששין שמא בזמן מועט ירתיה ויצטרך ליטלן שהרי דבר שאינו מוסיף

אודה ר"ש זיה לבוש לא לחמה

ותר מבעי רי דמתני' בירושלמי רב יצחק רבי יוסי גו מותר:

פרש"י ז"ל פק חשיכה ו הני מילי יובו עירוב יין נתגלגל רף תרומה זשיכה הרי ייר אומרים ונן אומרים יי רבי יוסי אה דאמרי' א דנטמאת אה טהורה ין זה ספק ספקא הוא רים כדברי שניהם קנו תימ' מתני' גפילו היכא

ין ל"ב, ע"א א דודאי מטי חשבינן ליה ז, וראה שרי ה מ"ש רבינו

(לז) ראה פ"י כאן, ובשו"ת מהרש"ם חלק ה סימן מו, עמ' מז טור ד. - ראה שדי חמד, כללים, מערכת הסמ"ך, כלל נב, דף קד, טור ג, ד"ה ועל.

השמש ואי אפשר ג"כ שיהא בזמן בין השמשות שהרי תוספת אינו אלא בעשה ובין השמשות ספק כרת הוא וחייב אשם תלוי (ובשעת) [ובשתי] בה"ש חטאת שמנה אלא ודאי זמנו של תוספת היינו מתחלת השקיעה שאין השמש נראה על הארץ עד זמן בין השמשות הזמן הזה שהוא שלשת מילין ורביע מיל רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות קצת ממנו בלבד עושה ובלבד שנוסיף איזה זמן שיהא ודאי יום מחול על הקדש וא"ת תינח תוספת בתחילתו אבל תוספת ביציאתו היכי משכחת לה שזמן בין השמשות אינו ראוי לתוספת שכן ספק הוא נאסר ומבין השמשות ולהלן לילה גמור הוא ועד איזו שעה יהא מוסיף והולך י"ל כעין שאמרו בירושלמי דברכות דגרסינן התם ובלבד שיחתמו תלתא כוכביא כמין חדא כוכבתא כלומר רצופין במקום אחד היו מפוזרין אסור בעשיית מלאכה משום תוספת וא"ת ולהאי פירוש דאמרינן שאין בין השמשות מתחיל אלא לאחר שלשת מילין ורביע מיל

שאין החמה נראית בארץ היכי אמרינן הרוצה לידע שיעורו של רבי נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה וזהו שיעורו של רבי נחמיה ופרש"י ז"ל כרמל שעל שפת הים וחמה סמוך לשקיעתה נראית על ראשי ההרים וכתוך כדי שירד ויטבול ויעלה הוי לילה אלמא דמתחילת שקיעת החמה אנו משערין בין השמשות י"ל לפי שיטת ר"ת ז"ל דלאו הכי פירושא אלא הכי קאמר לשיעורו של רבי נחמיה יכול הוא כשמניח חמה בראש הכרמל לירד ולטבול בים דעדיין יום גמור הוא ונמצא שטבל ביום דמאותו שיעור ואילך הוא שיעור של בין השמשות של רבי נחמיה שאדם מהלך בו חצי מיל והו שנתנו כאן שיעור בטבילה משא"כ בכל השיעורין וזהו שאמרו בירוש' רבי שמואל בשם רבי חייא רבי יודן בשם רבי נחמיה התחיל גלגל חמה לשקוע אדם עומד בהר הכרמל וירד וטבול בים הגדול ועולה ואוכל בתרומה חזקה ביום טבל:

פ"ג בירה

דף 15 ע"ב.

כירה שהסיקוה. כירה יש בה מקום שפיתת שתי קדירות כדאיתא בגמ' וחללה אחד. בקש פי' בתוס' דהיינו זנבות שבולין הנשארים בשדה לאחר קצירה ותבן הוא המחובר עם השבולת והכי משמע לקמן בפ' שואל דאמרינן בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן היכי משכחת לה והא דאמרינן בריש המקבל גבי מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור משום דאמרינן ליה ניחא לי דתתבן ארעא הו"ל למימר דתתקש דמה דנשאר בקרקע נקרא קש אלא משום דתתבן משמע טפי לשון זבול נקט ליה:

לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר. פירש"י ז"ל משום דמוסיף הכלא וטעמא מפרש בפרקין דלעיל שמא יחתה בגחלים שהוא ז"ל מפרש זה הפרק אף בהטמנה דבשאינו גרוף

וקטום אפילו בלא הטמנה אסור ובגרוף וקטום אפי' בהטמנה שרי לפי שאינו מוסיף הבל וכי תימא תינח להשהות בהטמנה זו לפי שהוא מטמין בדבר שאינו מוסיף מבעוד יום אבל להחזיר דמסקינן לקמן בגמ' דמחזירין אפי' בשבת היכי שרי הוה ליה כמטמין בדבר שאינו מוסיף משחשכה דאסור כבר נשמר רש"י מזה בגמ' שפי' דמשום הכי מחזירין אפי' בשבת שכיון שהתחיל להטמין במע"י כשהוא מחזיר עכשיו אינו כמטמין לכתחילה אלא הטמנה זו כיון שהתחיל מבע"י מטמין מבע"י מקרי ולא בשבת וכדאמרינן לקמן בענין קופה נוטל ומחזיר וכ"ת אי בהטמנה עסקינן היכי אמרי' בגמ' אבל לשהות משהיהו אע"פ שאינו גרוף וקטום היכי שרי הו"ל כמטמין מבע"י בדבר המוסיף דאסיר אין זו קושיא אצלי דכבר פירשתי דכי קתני לא יתן מילתא פסיקתא היא בין

בשהוי בין בהטמנה לא יתן לא יחזי בחזרה ולא בשד ולמתני לא יתן לא מצי תני הכי בלא הטמנה זהו הלוי ז"ל שמה הפרק בהטמנה שתי הטמנות ס' טומנין אבל זה ז"ל שהוא צרי מוספת הבל זה בפרק כמה מדל טומנין בדבר ה' שמא יטמין בד' בגחלים אלמא הבל הוא וכן ה' הצונן וכל שמח וכיון שכן אף [האפר] היינו נו' לא יהא מוסיף ד' עוממות הרי הן עוממות מוסיפי' עיקרן של דברי ור"ח ז"ל שפיו כלל אלא כגון וכיוצא בו או ע' הקדירה נוגעין ו דאיכא הכירא

עד שיגרוף ו בירושלמי הגו' הגורף צריך ש' שם גחלים כלי מן מה דתני ו) פשתן הדא אמ שאינו צריך ל' כלל והכי נמי בגמרא דילן כ' שעוממו או ש' היא כקטומה

כ"ה
ספר
חכמת תקופות ומזלות

ספר
בין השמשות

וספר הבוכבים
הנחזק לכל רב וצעיר

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ז

שאו מיום עיניכם וראו מי ברא אלה
המוציא בספר צבאם לכלם בשם יקרא
(יסעי' נג)

הרב הצדיק הגאון האמיתי מפורסים בדורו איש אלפי קדוש מות' ר' צבי
אלימלך שפירא וצוקי' המאיר לארץ ולדרים בכמי קהלות ומנוחתו כבוד
בקיק דינוב בספרו דרך פקודך מע' ד' אות י"ב כתב ח"ל: אשרי מי שובה
בילדותו ללמוד כל עומק החכמה הנפלאה של הילוך המזלות וחשבון
התקופות בשיעור ובמשקל כגון בקדוש החודש להרמב"ם ובסי' תכונות
השמים ובסי' נחמד ונעים כי הוא מצוי גדולה ובפרט בזמנינו שאין מקיימים
המצוה הזאת כתקנה כב"ד הגדול שבירושלים. והלימוד במקום העשי'
וכו' יע"ש. ויען הספרים ההם קשים להבין ע"כ הנני להרפ"ם הבורי על
חכמת תקופות ומזלות בלשון הקודש בספרים קטנים בדרך חדש וקל
להבין למען יוכל להבין החכמה הלא וקדוש החודש להרמב"ם בנקל כל
רב וצעיר:

מאתי הצעיר זאב וואלה רב שומר משמרת הקודש בקיק יארימשוב

לעמבערג

לפ"ק

תרס"ז

כשנת

Verlag von Rabbiner Wolf Gerstel in Jariczow

Druck v. V. Kübler, Lemberg Marieuplatz 4.

השמשות

ד

א — הן רבנים רבים שאלו הם פי להורות להם הדרך לחשוב את חשבון צ"ן השמשות בכל מקומות מושבות. והשבת לכל אחד ואחד כיז די הטובה עלי. ועתה הבאתי את אומר ראשית קלורי חכמה זו הטובה על אדם שאלות:

דשאלה מהרב הגאון וכי לק"ק אשכנזי וכו' יל"ו:

בס"ד אשכנזי וכו' יוס ב' כ"ח ק"ק חכמי ל"ק: ישאלו חכמי שלום ורכה ברב"י והתשובה. להרב הגאון נהיה ל"י שצ"ל דמ"ח חובר חברים ו"י ב"ס כ"ח ו"ה"ה כ"י ו"ח ו"ח"ק כ"י אבדק"ק יאריטש: י"ח. דרש"י דרפ"ו כ"י.

אחרי אשר האיר אל עבר פני חבורו קמר הכוכבים קמן סכמות ורז האיות הגיע אל"י ע"י אחי הרב אב"ד לקוויטנ"ן כ"י. ונאור השתמשותי זו. והשתמשותי על ידיהו הענוקה צהנות האקטריכאניש נוסף על גדלותו צהיותו הקדושה. על כן ירשו רפ"ו כ"י להגיע לבני דבר של חורה צעק זה צקקה להאיר עלי צמאור תיבתו והוא: סב"י צק"י רל"ג ונ"ח דברי חכמי פ"ק דצרכות דל"י שאין הכל צק"אין להבחין בין גדולים וצ"תים על כן משערין צכוכבים קטנים וכ"י ודברי הר"ן פ' צ"ו ע"פ הירושלמי צרכות דצ"ג ל"ק להיות לרופין משום חוקי טבה. ונלאתי פלא לכאורה דבחי"י הר"ן פ' צמה ונדליקין — שגדעק זנון לא כביר — ו"ל ולא כוכבים קטנים פ"י ונפקא מיני"י דלענין חוקי מחול על הקודש דצ"י ג' כוכבים קטנים דהוי לילה גזירה וכו' וכ"כ הריטב"א צוק"י כ"ה דף ע"ו ו"ל ושיעור החוספת צ"ל"ח"ו הוא שיעותן עד שיראה ג' כוכבים קטנים שאינם כראין צלילה לאלו צציונים הי' לילה גזור לכל דבר חוקי עד (ל"ל עוד) קטנים משום חוספת וצירושלמי אגרו והוא דיתחונן ג' כוכבים לדנון חד כפגא. פ"י שיראה ג' כוכבים

לרופים כאלו כדנוין חוך אמה אחת וי"ח חוך די אמות עכ"ל (צשלתי גצורים ר"ס צ"ו צסס ר"י חסיד ג' כוכבים קדורים זה חמה זה ולי כראה פ"עומדים ג' ואז כדמים ככוכב אחד וכו') הכי דלר"ן וריטב"א קטנים הוא משום חוקי ולא לרופין כשיטה חכ"י? ופעוק"י דירושלמי דלרופין ל"ל לצעל הר"ן וריטב"א היינו הסיומן שהם קטנים צודאי דכוכבים הנראים ציום אינם כראין לרופין. ואם יסוד זה נכון ירוויח לן טובא ללאת נחשט כוכבים הנראין ציום שהעיר עליו רפ"ו כ"י ציוצ עעס ודעה צספרו היקר דף ה' צ' דצשלטה לרופין ילאנו נחשט הזה — **אב"ן** לפ"י כ"ו כצחא צן שיטה → חכ"י לשיט"י הר"ן וריטב"א מ"ש הגאון צקי דגול ורצבה ס"י רל"ג דכשרואה ג' כוכבים שאינם לרופים ונחמתן ונעט אחרי כן נוחר לעשות מלאכה דעיקר טעם לרופין משום חוקי עכ"ל דהא ח"כ לשיטה חכ"י אל"י לרופין הוא השעור לקיוון שהם כוכבים קטנים שאינו כראין אל"ל צלילה. לא ו"ל עלנו משום חוקי אז אין דינו של הדג"ו נוכרת לכאורה לעני"ד. מלצד זה העיר ח"א ו"ו הגאון זל"ה"ה צקי פקדה הלויס ח"י הד"א"א לנ"ס צרכות אשר זכיתי להוליא לאורה צק"ד — ע"פ דברי הרא"ש סצצ"י ס"י חר"ח ותי הרשצ"א ח"ג דעכ"ל דחוספת צבת יש לו ח"ה שיעור. ח"כ הוא הדין צחוספת צצוקף היום. לפ"י גם לשיטה חכ"י חולי יש נקיס לומר דלרופים דוקא הוא שעור החוקי ולא קני להמתין מעט אחרי אשר כראין ג' כוכבים כי אם כצצצירור כב"ר הגיע הזנון לראות לרופין. — ז"ל ח"א כהיום לחוקי ואלפס לחשובתו הרמה צמאור חורתו אשר בצורה כראה אור צהיר צעזשי והכני עס צרבת הדיוט חקיים נעין הפתיחה חוקירו ומכצדו כערכו הרב חקי שנתה צל"ח"א ווהר"צ הגאון ווה"ר כ"י ילחק הלוי זל"ה"ה צאונצערנ — אבד"ק אשכנזי וכו' — ואני כחצתי לו חשובה על זה כי לדעתי מן השקוע

השמשות בין

לקטנים כניל וחילתי צזה הקטיח של סכז
 הניל כי מה שכי הלגיו שאים ללוסין סיני
 שאינם ללוסין דדוין לחדא כוכבא אך לייס
 להיות ללוסין בלוה אחת . ויוחין מעט אפי
 יהי נראים גם הכוכבים הציונים מגודל ג'
 והארכתי לוועיחי בתפוחו אליו (וכחז לי
 תודה ותפוחות מן על זה . ולהצין זאת הנני
 להציג פה ציחור על נוסח הכוכבים שלי .

מפת הכוכבים

ב . מרכז מפת הכוכבים שלי הגדולה
 והקטנה הוא כוכב ליר
 הלפוכי כי הוא הליר אשר כל כדור השמים
 קוצב ונחגלגל עליו . ובהאופק שלנו היינו 50
 מעלות ללפון כל הכוכבים הרחוקים ון הליר
 50 מעלות וסצזי את הליר וסצזי סיבוב אחד
 צכל כ"ד שעה . ולא ישקעו חמה האופק
 לעולם . וכל הכוכבים הרחוקים ון הליר רק
 40 מעלות יצרו כולם דרך נקודה נוכח
 קדקדנו . ובהנחה שלי נרשם עיגול נוכח
 ראשנו הצל הכוכבים הרחוקים יחד ון 50
 מעלות היינו הכוכבים אשר הרוחצ שלהם ון
 קו המשווה הוא פחות ון 40 מעלות . ימחוק
 וייסור האופק ון עיגולי וסיצחם קשהות יחד
 גדולה כל אשר ירחקו ון הליר יחד . ועייז
 יקלכ ון שהיחם ועל האופק הנקרא קשה
 היומי — ע"ג צגין — למשל הכוכב העומד
 חמה שעה 33 . 0 רוחצ שלו 30 מעלות .
 קשה היומי שלו 17 שעה 32 מיניט (קציב
 הנופה הגדולה המלא הנוספרים ון 0 עד 23 .
 היינו שהלייר לך כל שעה ושעה יעבור חלק
 אחד ון כ"ד חלקי הרקיע את קו חלי היום)
 השנים עשר אלכקונים בהנחה הקטנה יחלקו
 את עיגול קו המשווה — אשר הוא באחלע
 הנופה הקטנה לשנים עשר חלקים שוים כל
 חלק כתי שעה . היינו כ"ד שעות ון נקודת
 הפגישיה אשר הם יפגיש קו המזלות את קו
 המשווה ונקודה הפגישיה הוא נכחן עם נול .
 השני

השקועה עד ללח הכוכבים טלטה זמני בין
 השמשות יס . ולאחתי לפרש צזה מאמר חזיל
 טלטה דף ליד ציהיש ספק ון היום ון הלילה .
 הוא זמן האחלעי והוא נקרא סתם ציהיש .
 ספק כלו ון היום הוא זמן הראשון אחר שקיעת
 החמה . ספק כלו ון הלילה הוא זמן האחרון
 קודם ללח הכוכבים . והוא שאמרו שם צפוף
 קוגיה ספק צמה מדליקין אחר כז יהודא אחר
 שמואל ככז אחד יוס . היינו הצין השמשות
 השייך ליום שהוא ספק כלו ון היום ומטילין
 אוחו לחומר היום שנים בין השמשות היינו
 הזמן האחלעי ויש צו ון היום ון הלילה וכמו
 שכתב הוהר"ם אלחטקר בהשווה סימן ליו
 והוא נקרא סתם בין השמשות . ג' לילה היינו
 זמן האחרון ומטילין אוחו לחומר הלילה . הניח
 נמי הכי כוכב אחד יוס וכי לא כוכבים הנראים
 ציום היינו צומן בין השמשות השייך ליום ולא
 בוכבים קטנים שאינם נראים אלח צלילה
 אלח ציונים . היינו הכוכבים הנראים צומן
 האחרון הנקרא לילה . והנה התוכניים חלקו
 את הכוכבים לפי גדלם . היינו גדול א'
 גדול ב' . גדול ג' וכו' והנחנו רואים י"ד
 כוכבים מגודל א' ניח כוכבים מגודל ב' . ק"ג
 כוכבים מגודל ג' . שביה כוכבים מגודל ד' .
 ח"י כוכבים מגודל ה' . אלף חמשי כוכבים
 מגודל ו' . והנה זאת ידוע כאשר נראה כוכב
 אחד מגודל א' אזי צומן הזה נוכל לראות כל
 הכוכבים מגודל זה . היינו צומן הראשון נראים
 כל הכוכבים מגודל הראשון ואין לקמוך עליהם
 ללח מן השצח — ובאשר תראה צומת
 הכוכבים שלי הכוכבים מגודל הראשון רחוקים
 הנה זה מה ולא ללוסין . ובזמן השני והוא
 בין השמשות סתם נראים הכוכבים מגודל ב' .
 והנה כוכבים ציונים ועומדים ללוסין כמו
 הכוכבים של העגלה . וכדוין חוך ג' אמות או
 אמה אחת כניל אך לא דוין כמד כוכבא . רק
 סבוכבים מגודל ד' עומדים צמקומוח אחדים
 כיכ ללוסין דדוין כמד כוכבא כמו כוכבי כינה
 וכדומה . עייכ בשנראים כיכ ללוסין הוא סימן

בעזרת השם יתברך

ספר

תוספת שבת

עם מהדורא בתרא

חלק א'

על הלכות שבת מרישא עד גמירא

חיברו הגאון הגדול המפורסם

מו"ה **רפאל מייזליש מהארחוב** זצוק"ל

אב"ד פאריצק

נדפס בראשונה בשנת תקכ"ז ומהדורה שניי בשנת תקס"ו

ועכשיו בעזהשי"ת יצא לאור מחדש

באותיות בהירות מאירות עינים ומתוקן מאלפי שגיאות שהיו
בדפוסים הקודמים ונלוה עליו בשולי היריעה שני הוספות

ציונים

מראה מקומות לספרי
האחרונים המביאים דבריו,
ופסקיהם למעשה

ביאורים

משא ומתן בדבר הלכה
לפרש וליישב דבריו
במקומות שטעונין ביאור.

ממני הצעיר באלפי ישראל

אשר אנשי' עקשטיין

נכד המחבר

בפרוס שנת תשנ"א לפ"ק

פה ברוקלין

ב (י) י"א שצריך להוסיף מחול על הקודש וזמן תוספת זה הוא מתחילת שקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות (יא) והזמן הזה שהיא ג' מילין ורביע רצה לעשותו כולו תוספות עושה, רצה לעשות ממנו מקצת עושה ובלבד שיוסיף איוה זמן שיהיה ודאי יום מחול על הקודש, ושיעור זמן בין השמשות הוא ג' רביע מיל שהם מהלך אלף ות"ק אמה קודם הלילה: הג"ה ואם רוצה להקדים ולקבל עליו השבת (יב) מפלג המנחה ואלו הרשות צידו (טוה ולאגור בשם תוספת פ' מפלת השמר) וע"ל סי' רס"ז:

ג מי שאינו בקי בשיעור זה ידליק בעוד השמש בראש אילנות, ואם הוא יום המעונן ידליק כשהתרנגולין יושבים על הקורה מבעור יום ואם הוא בשדה שאין שם תרנגולין ידליק כשהעורבים יושבים מבעור יום:

תוספת שבת

זמן זה דהיינו בזמן הג' מילין ורביע שהם ודאי יום. וכתב הב"י בשם התוס' ריש המביא כד' יין דעכ"פ לא סגי בהוספה (ט) כ"ש ממש, אלא שצריך קצת יותר ולא איחברו שיעורא, והוכיחו כן מן הש"ס. ונראה דצריך להוסיף כשיעור שיש בין ג' כוכבים מפוזרין לרצופים כמ"ש הב"י בשם הר"ן ע"פ הירושלמי, דכמוצאי שבת שיעורו בהכי כמ"ש סי' רצ"ג, וה"ה בתחילת שבת: והב"ח כתב בשם ספר יראים דמתחילת השקיעה הוי ודאי לילה, וג' רביע מיל קודם לזה הוי בה"ש, וסיים שראה זקנים ואנשי מעשה שפירשו ממלאכה שני שעות קודם לילה, ובזה נתיישב גם מנהגי הקהילות שמקדימין (י) להתפלל ערבית מבע"י כמ"ש סי' רל"ה ע"ש: (יב) מפלג המנחה. והוא חלק עשרים מן השעה קודם תחילת השקיעה, דהא כבר נתבאר שמתחילת השקיעה עד הלילה הוי ד' מילין והוא שיעור שעה וחומש שעה לפי החשבון, ופלג המנחה הוא שעה ורביע שעה קודם הלילה. צא וחלוק שעה לס' חלקים, והמיל הוא י"ח חלקים מהשעה כמ"ש ס"א, ומפלג המנחה עד תחילת השקיעה הוא שלשה חלקים מן הס' חלקים שבשעה, והוא חלק שישיית ממיל, והוא חלק עשרים משעה, והוא כדי הילוך של"ג אמה ושליש, שהוא חלק שישיית ממיל שהוא אלפיים אמה: וכתב רי"ז דאם קבל עליו שבת קודם פלג המנחה אין בקבלתו כלום, מיהו מסיק המג"א דכיון ד"א דחשבינן מתחילת השקיעה כמש"ל (ס"ק י"א) בשם הב"ח יש להחמיר שלא לעשות

ולחכי מותר גם מי שקיבל שבת לצוות לנכרי, וכה"ג איחא בחולין (דף מ"ט ע"ב) גבי קיבה, אינהו מיכל אכלי ואנן מסתם לא סתים עכ"ל. והא דלא אמרינן מיגו דאי הוי בעי לא ה"י מקבל שבת כמ"ש ססי' רס"ג, שאני התם דמיירי ביחיד שקיבל שבת, אבל הכא שהציבור קבלו עליהם שבת חל עלייהו בע"כ, ולפ"ז אם הוא בענין דכל המקומות כבר קבלו שבת אסור לומר לעכו"ם להדליק לו, ומסיק דמ"מ יש להתיר לצורך מצוה דלענין אמירה לעכו"ם לא מחמרינן טפי מבין השמשות עכ"ל המג"א, ור"ל דאף לפי מה שכתב ס"ד דקבלת שבת חמיר טפי מבין השמשות, מכל מקום לענין אמירה לעכו"ם דקילא טפי לא מחמרינן כולי האי וכ"כ רש"ל בתשובה (סי' מ"ו): (י) י"א שצריך להוסיף מחול על הקודש. והוא דעת הרי"ף והרא"ש שפסקו כמ"ד דתוספת שבת ויו"ט הוא מצות עשה דכתיב תשבתו שבתכם, ומזה מרבינן שבת ויו"ט, אלא שאין בתוספת איסור לאו וזכרה, והרמב"ם פליג על זה וס"ל (ח) שאין בזה אפילו מצוה מדרבנן ועמ"ש ס"ד: (יא) והזמן הזה שהיא ג' מילין ורביע. כ"כ ר"ת דהא דאמרינן דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים הוא ד' מילין, היינו דמתחילת השקיעה כשחמה נכנסת בעובי הרקיע, והא דאמרינן דמשקיעת החמה עד צ"ה הוי ג' רביע מיל, היינו מסוף השקיעה שהיא עדיין נגד חלונה בסוף, וזמן בה"ש הוי הנך ג' רביעי מיל ובזמן הזה לא שייך תוספת מחול על קודש כיון דזמן זה הוי בה"ש והוא ספק לילה ולכך צריך להוסיף קצת קודם

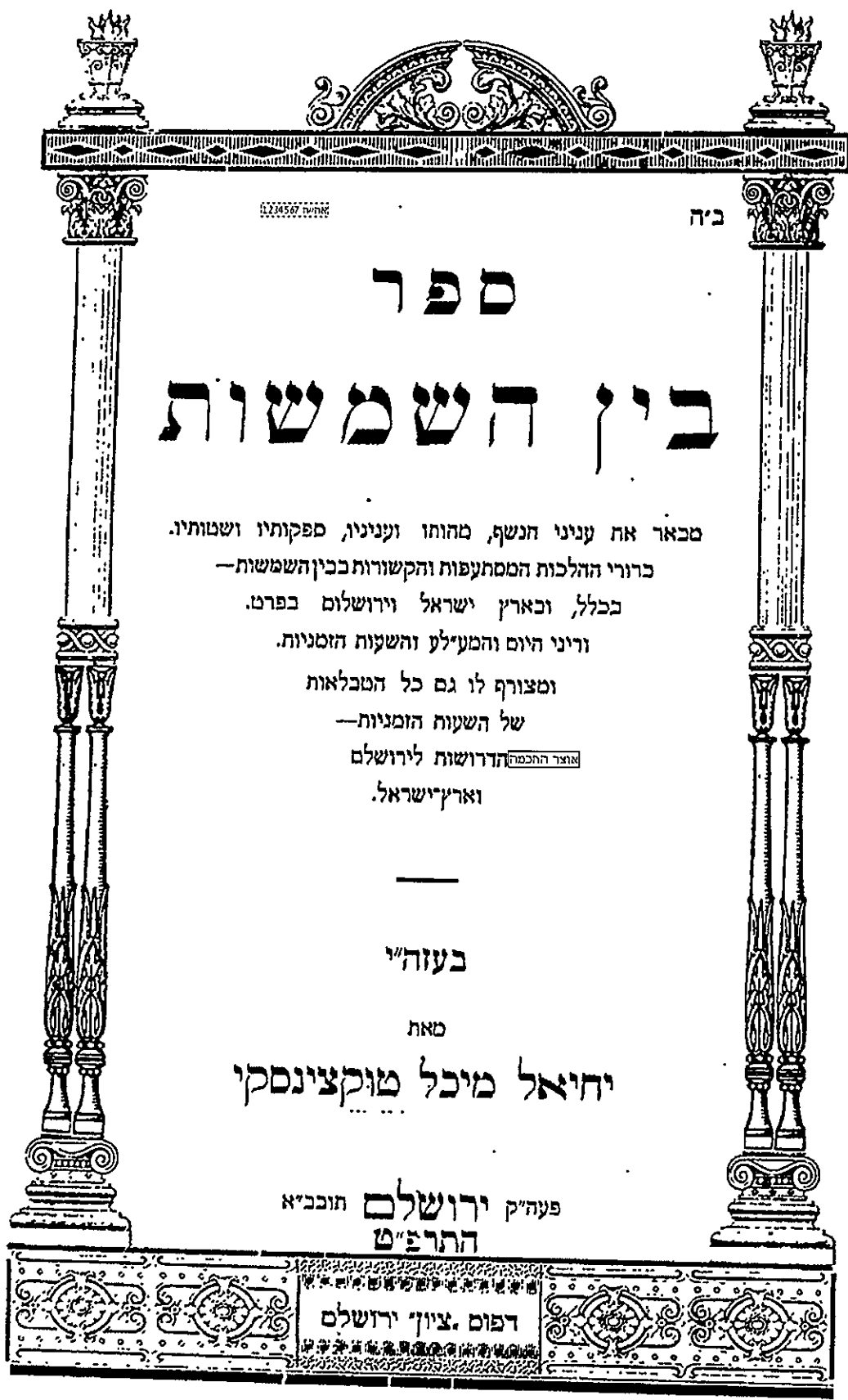
ביאורים

להשתמש בו בלי טבילה (ומש"כ המחז"ק דאחר השבת הונכר הדבר שהישראל מחזק בו ל"ב דמשמע דלר"י ל"ז נכר זה וכמו שמצינו בטלית) ולענין הלכה עמ"כ בליונים ז' דהאחרונים הסכימו לטבול.

המורה חיים ומחזק ברכה) דאי משום הא יש לו זמן להמתין עד אחר ל' יום וכדין הטלית, ע"כ הטעם דכבר נרור בשעת נתינתו שיחזקע ביד ישראל, ומיד חל עליו חיוב טבילה, וא"ל להמתין עד דבאמת ישחזקע, ולכן שפיר כתב המורה דיש דררא דאיסורא אפילו בשבת ע"מ

ציונים

(ח) ע"י בנה"ל ד"ה י"א שצריך, שהביא שם ביאור השיטות, וכתב דהרמב"ם מודה דיש עכ"פ איסור דרננו. (ט) ע"י דע"מ שהביא ממנו ר"י דמן המורה סגי ככל שהוא וכל מה שמוסיף אינו רק איסור דרננו, והביא דגם המתה"ש כפי ר"ג ס"ק כ"ו ובסי' רס"ו ס"ק א' ס"ל ג"כ כמות ר"י, ולענין אינו כן דהמתה"ש כתב מדאורייתא בקצת יותר מכ"ש סגי ע"ש, אבל לא כ"ש נלד. וע"ע במ"צ ס"ק כ"ב ובנה"ל שם מש"כ בשם הח"א. (י) אבל בשו"ע הרב סו"ה כתב שאין להחמיר

ב"ה

ספר בין השמשות

מבאר את עניני הנשף, מהותו ועניניו, ספקותיו ושטותיו.
כרוזי ההלכות המסתעפות והקשורות בבין השמשות—
בכלל, ובארץ ישראל וירושלום בפרט.
ורני היום והמעילע והשקות הזמניות.
ומצורף לו גם כל הטבלאות
של השעות הזמניות—
אוצר החכמה הדרושות לירושלום
וארץ ישראל.

בעזה"י

מאת

יהואל מיכל מוקצינסקי

פעה"ק ירושלום תוכבי"א
התרצ"ט

דפוס. ציון ירושלום

אינו הולם בדכּי' ריי בר בון וגם לשון, בר מן הדא' מוכיח שאיננו מדברי על מרת הכוכבים
אלא על ס' ס' - הכוכבים-אף גם כבר אמרנו שמה שירואים כוכב אי גדול יותר אין
זו כלל עדות על הקטנים טמנו ישהם לא מסוג ילדו דגם כל סוג טוחד (גדולים בינונים
קטנים) לא במדה אחת הוא.

7 ויחכן שבשביל הקושי הזה שינו יכותינו זיל את הגרסא בירושלמי, ובלהדו שיתחמון
תלתא כוכבים כמין חד כוכבא, והוא ג'סת הרין ותגהמי, ודרמבין בתוהיא ג'רס
ערזו, בד מן חדא כוכבתא ריל רצופין דרמין לחדא (ולסי ג'סת הרמבין טובן על נקלה
ניצד נפל השינוש בירושלמי: מן, כד, נכתב בר ומן, חדא' נכתב הד א), ועדו ג'סת
הגריא ומה'ש טידליאו בפרושו ועוד מ'כותינו.

אמנם גם ג'רסא זו איננה חלקה: דבכל הסוגיא בכבלי וכסוגיא הקידמת בירושלמי
אמרו רק הכלל, ג' כוכבים (בינונים) לילה ואין יטו לרצופים ולסי הוספה זו של ריי בר
בון אפי' ג' בינונים אין עוד לילה כיו שאינם רצופים, וקשה לומר שריי בר בון סליג על
כל האמור לעיל, ושגם הוא בעצמו משתתף בהטימראות הקודמות, נגם קשה לחדש ולפיש
כוכב א' יום ריל כשנראים הכוכבים אחד אחר, ושנים ריל שנראים שנים שנים, ושלשה ריל
ג' היינו רצופים. תו ראיחי בהגהמי (ישם שכת סיה) אמנם אומר כך שריי בר בון סליג,
וזה דוחק גדול.

ב) והנראה לעניד שבשביל כך כתבו הפוסקים שבעי' רצופים יק ל'ת'ס'ת
שבת, כמיש הכי בשם הרין וכיה ברמבין בתוהיא, וכיה בהגריא ומגא ועיד, (ומבין
שוהו בשביל, תוספת שבת' לנכון הוסיף הדגים שם רצא שלא בעי' דוקא ישיאה
הרצופין אלא די כשירואים ג' כוכבים קטנים ומ'ת'ין מעט ישמותר לעישות מלאכה,
שהרי הוסיף מעט לתוספתא.

ומה שאמיל עוד דהנה רצופין ממש, נראים כחדא' אין יואים בלתי ב'נתיב
החלבי וכשנראה נתיב ההלב לא יק, ג' (רצופין) נראים כחדא' אלא הרבה כוכבים
למ'יונים נראים כמחזביים, ואנן שנקטינן ג' רצופין היינו לא דוקא נראים כחדא
ממש אלא קרובים זליו וכמיש הריטביא (ריה פי ריה יכול וכו') בזהיל: פייוש שדאו
שלישה כוכבים רצופים כאילו נראים תוך אמה אחת ורם תוך ארבע אמות, עכיל.
והרצופים אפילו בשעור שכי הריטביא, נראים יק בזמן הוספת הכוכבים הקטנים
וכמשמעות לשון הריטביא שם, (והרב טהוריש שם דף מ'ח מתקשה באן יותר מדוי,
וייש מקום לומר לפיו שהומרת רצופים זוהי חומרת, כוכבים קטנים' שהיא לא דוקא
משום תוספת אלא כדי להוציא מספק גדולים, אלא שהפוסקים בכללם הריטביא ישם
לא כתבו כן. L

ולולא יראתי מחדוש יותר מדאי הייתי גם אומר דלג'רסת הריטביא בר מחדא כוכבתא
אפשר שוהו, תכוכב הצפוני, הוא הכוכב הידוע העומד תמיד על עמדה אחת והכל סובב
סביבו מ'פני שהוא נמצא בקו ט'ב (וכל אופק ואופק רואה איתו תמיד במקום אחד
לסי מעמד האופק לרוחב צפון או דרום), ולפיכך אמרו בר מן הדא כו' מפני שהוא הכוכב

הכל בקיאים בין גדולים לבינונים, והביאו הביי ושיש, וכן ספק מין המחבר בכד, ^{וצר החכמה} 7 ד ורין ב' יבשבייל תוספת שבת בעי' רצוסין והוא מהירושלמי ריש ברכות והביאו גם הגריא רציג ועוד, וכבר אמרנו שאין רואים רצוסין כלתי בזמן הופעת הכוכבים הקטנים ¹²³⁴⁵⁶⁷ (זכאיש' הביאנו בשם הרישביא ביה (מי) שרצוסין הינו כמו בתוך אמה אחת), וזה יש ליישב גם דברי הלבוש האומר, בשיהיו רצוסין ודאי לילה והקישו עליו הלא רצוסין בעי' רק משום תוספת שבת, עי' בביי רציג, וזה נחא, ועמיש לעיל שיתכן שחומרה רצוסין זו היא חומרת כוכבים קטנים, ואתי שכניל גם יבנו הגריא מודה שלחומריא מקסידן לכוכבים קטנים איכ למעשה אין להקסיד גם לדידי' על הכסף אלא על הכוכבים, דאם הכסף לחודי' סגי אין מקום להחמיד לכוכבים קטנים להוציא ספק מכוכבים גדולים, חדא ימסי' הכסף מגיד על מהות הכוכבים המופיעים בזמן שהכסף העליון, ועוד שהכסף העליון מהאים עם גי רבעי מיל ישיש לו זמן קבוע קרוב ל 17 דק, (ועמיש לקמן בס' זריחת הלבנה שהוא מתאים עם זמן כוכבים קטנים ועמיש גם לקמן ספד ופיה. שלמעשה נעשה שלום במרומים בן כל רבותינו הפוסקים שלכלם גי כוכבים. הוא ס"י הלילה).

ומובן לסיכך מה שהרמב"ם והמיישע ועוד לא הזכירו כלל מהכסף משום דאעפי' שספקי' גם כ"י יהודא אין ניט מהכסף; תחלת ביהיש הוא משתשקע החמה (בנוגע לערב שבת), והלילה הגמור (בנוגע למוציא) הוא צאהיכ בכל אוסק ואוסק וככל ימי השנה. ועוד ידובר בעוהי' הלאה לאיזו תועלת הביאו הריף והראיש לסי' הכסף, (ועמשל ס"י בנוגע למילה ופיח בנוגע לתענית ושרד דרבנן).

ח) המורם מכל האמור כאן: שמכל הפוסקים יצא ששיעור גי רבעי מיל נאמר יק לרי' יהודא ושעור דרי' יוסי מוסלג מישעור דרי' יהודא, ולא רק לשמת הרין והרמב"ן וסיעתיהו שסי' צאהיכ (ומימרא דרב יהודה איש כוכב א' יום כ"ו) הוא רק לרי' יוסי אלא אפי' לתוס' והרמב"ם וסיעתיהו שגם לרי' יהודה גי כוכבים לילה—הוא כך, אלא שרא שמוסלג רק מעט ורא שלא דוע כמה מוסלג (עיש תוס') ורא שגם די יוסי עצמו מסלג אימת הוא (ריש זבים ועמיש לעיל בזה) ולהמדכי דוע שמוסלג היכה, דהוא כ' שגי רבעי המיל הוא לרי' יהודא ולרי' יוסי הוא צאהיכ (הינו צאת כל הכוכבים) אחרי די המיל ויש ביניהם ההפלה גי מל ורביע, ולהוראים שמקדים גי רבעי המיל קודם שקיעה—שעור ההפלה הוא די (או הי) מיל! ושמת יבנו הגריא המחדש כסף דכיון שאף אמנם דב יהודא איש כוכב א' כר מדבר רק לרי' יוסי, ורי' יהודא ורי' יוסי סלגי בזמן ובאורך ביהיש מימ. דעת שניהם משתוה בזמן הלילה, מפני שמיד כהיף עין כתום גי רבעי המיל מופיעים גי הכוכבים — שטה זו היא כמעט נגד כל הפוסקים, גם לפיה הוצרך לחדש בגמ' גראא חדשה שלא ככל דמוסי קדמאי וכתריא, ולמעשה מחאימה גם דעתו של רבנו הגריא לדעת שהיט וכמשיל. נמצא שלהלכה אין לנו שעור גי רבעי מיל בנוגע למוציא וכדומה. והו כלל יסודי לכל הענין הזה.

ס פ ר

שאלות ותשובות

ריב"ם שנייטוך

תשובת שאלות נכבדות, נחוצות יקרות ונחמדות, כראוי מוצקים ולנכון מוסדות, ברוח הכמה ותבונה עומדות, אשר עלה ונסתפק אשר שאל ואשה השיב לשואליו דבר הי' זו הלכה ופלפולים בכמה מינות התורה, והעמידן בקרן אורה, האי נברא רבא ויקרא, היה הרב הגאון, הגדול מעוז ומגדול הצדיק מוהרי"ר יוסף שנייטוך זצ"ל, בן הרב מו"ה מאיר ז"ל, מילידי עיר המהוללה פיורדא, וכארבעים שנה ישב על כסא ההוראה בק"ק סריידענמאה אל ארץ אשכנז, מדינת ווירטעמבערג, (אשר יצק מים חיים מימי הרעת ע"י רבותיו שני הבהנים הגדולים, קודש הלולים, היה הגאון המפורסם חסיד שבכהונה וכו' וכו' כקש"ת מוהרי"ר נתן אדלער מספרים זצ"ל והיה הגאון המפורסם וכו' בעהמ"ט שרת בנדי כהונה זצ"ל) ויוסף הוא השליט בהכמתו זכר עשה לתורתו, למלאכת שמים כונים והשאיר אחריו, ברכה חידושים סתוקנים, יקרים מסו וענינים, יהיו שפתותיו דוככות וזכרו לדורות אחרונים, ע"י נעלה לציון ברננים :

הנא לכהרים ע"י העוסק באמונה הקי ש מאל זאנוויל בהמנו מו"ה ר' משה ב"מ ז"ל ותן השיך המסד המנוח מו"ה ר' דוד ביץ ז"ל מק"ק ראדעמישלע.

ד ר א ה א ב י ט ש

ברפוס המשובח של אהרן צבי זושניק נ"י.
בשנת אהיה כמל דישראל לסיק

שנייטן

סימן 7

תשובה כתי' לשום' ליב זענלן כ"י :

דעקעל דעמעריס סקילו וכ"כ ספ"י ק"י רליס טלא ל"י ק"י
ציטניס דערנ"י דאל לנ"י דעיני צריצ צוככיס מלמס ולל
צכוכיס דחל"י זלח"י :

אמנם דיע' לעמ"ל דרך חסרס לעסוע סגנ'י כולן צעקנ' ד"י ל"י:
דעסס כ"י צקי' סרע"צ ס"ק א"י דעקיעסס סמנעס סייט
ללס סכוכיסס וסול כד סגנ'י דכלן ועין צרין וצוטס' דעסס"י
ד"י ל"ב וכ"כ סרצ"י ומעוקסס רניס צעכולס זלמס פ"כ מלמ"י
עקס עקיעס יע' עכ"ס אלף וס"ק חמס עד ללס סכוכ"י. לע"צ
דעסער"ל ס"ק דעמריס ק"י י"ב עמעג מלימל ד"י קס דעקיע
סרי למ"כ ז"ל לעפניד דעס עסער"ל צייט' ססוק' דעקיעס
וס' כן. ע"כ ודלי' לל דקוק צלימל דעסמוק' עמעג עפירוס
דיע' עור זקן צין עקיעס לללס סכוכיס, ועמעג עסרין וכל
ספוקסס כהנו כן וסרצ"י חסר על יד דרכו לל סולרס ספס
כ"כ כעווסס צמ"י צקי' רל"ג, וכן עמעג צע"ג כולן פ"י צ"ג
דודלי' לל ליידי סגנ'י צמלמל עקיעס דעמלמל עקיעס עד
לס"כ ערצ יס עור זכר סיינו עשור על ג' עילף ורניע :
ולעמ"ל יל דער"לס ערעס הנע"ג כולן ג"כ סכי וסיס צקס
עקיע טולף סמאס נכר סמלון ולל עקיע צין סעמקוס דרין סמק
סייס דעסעקיען חס זס עסולף נכר סמלון עיק פוד לעמ"ל
סייס עמדיין לל סייס עקיעסו חו לל חלל עקיעס לילס כיון
דכבר חויל עמעג כולס עמור פני קיי, ול"כ יל ג' עקיעס
סמילע עקיעס, קוק עקיעס, וקסס קוק עקיעס עמקל צייטע"ג:
וכין עמדי חסר צייט לע"כ עמדי ק"י סול"ס חף עקיעס"י
סייס לע"כ דקסס קוק עקיעס סרי לעפ"ן סמריס כקס עקיעס
כמו לעפ"ן עמס, כיון דעכ"ס ק' עמריס ס"י, גס סרן ל"י
עדוקס כולן צמ"י צ"ג דעקיע גלי מלוק כלל כער"ק דעקיע"י
כדנ"י צמ"י, וע"כ ז"ל לעמ"ל ספוק' דערעצ"ס כ"י כולן כדנע
ונס' סמכס ס' כמל ס"ג דערליקין דוקס עקיעס סממס
ולדרי"י סר ל"ל כ"י יוקס כדל"י צרין צקוני' סס דף ס"י.
למ"כ ל"ל דסול דעקיע"י כולן כדנע ללו עמעגס דער"ק חלל
עמס סענרל דעכס, לעמס סמס דעמ"ס סול עקיע"י כ"י יוקס.
גס כולן יס דל"י לעמ"ל ע"ג סג"ל ס"י סרע"צ לעמס לעמ"ל
לל עיולי ולמ"י צעמעג' סמללס עקיעס' עמדה ח"ך עמעג ציללס
עמס ול"ך כדע ח"ס סס ציימריס חו עקיעס וצמ"ס סדנר
עעקיע לכל עמלמנו סערי דעמ לידע ח"ס סכוכיס סס
ציימריס ול"ס קמריס וצמ"ס ט"י ולעזין לעמסן עד ט"ל
סעקס עלנו כדל"י צמ"ק ק"י רל"ג, חל"כ לר"ך לעמסן צמ"ס
עד עיינו עמעגס עלל כל סכוכיס סממ"יס חזס זילל"ס
לכל סרימח :

מי ימן דעתי וואללסו אצין לדברי אצורי. כי תלמח אציר
טלא זמ"ס כלל לסצין דברי אצורי אציר כי סככס צקס
דברי ח"ל ועמס לפי עמ ססקילו אציר וואס צוס ח"סוק חס
אין צמלס יזמר מיידי אצורה זגס אוחן טלאצניס עשיי כד"ן
קודס עכלן וקודס עכלן וקודס על גנ"י עכ"ל, עמס סלל זס
סדנר אציר עילינז עוקוב מיקר עמלמנו סן עמס על סמלל-
ציינע סמקניס צרונ ערי יערלל, וסן עמס לל כן עמס סס
עמני עמס עמין צמרוח כזס קודס עכלן וקודס עכלן ולל
קודס ע"צ וקס קודס דלר"ך לסיום ע"צ סול קעסוך לסמל
ועדוקס לעמל צכל עמ ח"ך סמליון עלעמלס סול עמורכ לקודס
אחד צירי ולקודס סמרי אינו עמנר כלל וגס צקודס סמרי
כחקס צו טיכול לעמל ולמחנב צו הקודס המליון, חכל עמולס
לל ניהמס וכל חוכס ע"ג צ' עקיעס סללו וזל דל"י יקדס
לפיס סיס מעלד חול, וצוס לל מללס לעמ"ל סן סמלמ"יס
וסמלמ"יס לל לעמ"ל ולל לעמ"ל, וסמל"י דע"ס חסר חסמ
צמדימ"י, וארי צמ"י לעמ"ל עמור ועמ"י עמ"י חמלמל על עמס
ק"י סירורל ועמ"ר ערי נדולי יערלל, עמלז ימטג כן, ועממ"י
עמור עמעלס יול"לו צמנח גליקוד עמור ח"ך כ"י גרל"ס סלרין
עכ"י נקודס, ע"כ רח"ס לעמ"ל לרד סיסר גלעמ"ל חולי
עמעג לחי וקס כמ"ר ככר כמנח לעמ"ל כ"י גמריס וע"י
ציינר סמול עמלמל חס נוקל לעמ"ל על סיסר עמלמלס
כ"י גלל"ס לעמ"ל סול ח"סוק גמ"ר וסמ"ר ח"סוק דמרי"ס
ח"י ו"י ח"י חלמ"ר צמדימ"י, ע"כ ילל"י לקרלמו חלמ"ר חסיס
ח"ך חלמ"ר עמלמ"י לעמ"ל כ"י גמריס חס דעמו המדולס חמ"ר
רניס עממ"י מיינו עכו וגדולי סלרין כמו לעל יקח לעמ"ל
לל ילכו ג"י חמריס וטלל יעמ"ר ח"סוק צמל"ל עמ"ל עממ"יס
צייס עמנח, גס עמ סככס לי אצ"י על עמריס סיקק סמ"ר
גס זס ח"ך די צמ"ר כ"י לפי סמק עמ"י וע"ל חק"ר וקס עמ"י
רולס לעמ"ל ע"ס סמק חס יע עמעג יוד עממ"יס, וסמ"ס זס
סעמנח לעמ"ל צכל סמרי יערלל כלמכנלך וכמדימ"י ודומס
צר"י סמל"יס לעמ"ל ע"י סיקק סמ"ר ועממ"י צמ"יס
כעמענע ו"י ימח"י צר"ך לעמ"ל :

סימן 8א

שאלה על איזה סימן נמסך להבדיל בין קודש
לחול ביציאת שבת והאיך ואנה הבמות
המזמקים שעליהם נמסוך לעשות מלאכה ולמלכה
מא"י סקילה :

תשובה ח"מל צמ"י דעמ"ל ד"י ל"ס ע"כ חו"י כ"י עמלמס
כ"י ח"י יוקי כ"י, וכ"י ד"י יונס צמכוס כולן
עמ"י חנו צקילין לר"ך לעמ"ל כוכ"י קמריס דוקס וכע"ס צמ"ג
ל"ס ק"י רל"ב ס"ג, חמנע ע"ז יס לעמ"ל חל חודנע זס נכר
סממס דסל חנו רוח"ך דעמלמל סלילע קכ כוכניס קמריס
כח"ס וצמ"ס סלילע חו סס כח"ס גדוליס, עמ"ל יס לעמ"ל
דעמ עמעג דקמריס יזמר עמ"ר עממ"יס וצקי' סק"ג דוקס
לסרע"ל ציימריס חכל קמריס לל עמ"ר, גס צ"ד ק"י דע"כ
עמעג כן דע"כ, כ"י עמ"ל לעמ"ל על קמריס חלל על ציימריס,
וכן ח"י צמ"ך עמ"י לעמ"ל על קמריס חלל על ציימריס, חכן
דריין י"ל דעסס סרין זס צמ"ל מילס עמק עממ"י ועמ"י
עס יללס עיס חרי גמ"י קמריס, דיע קמריס דמל"ס צמכוכניס
סמדילס סמכוכנ סמדיל עמממ"יס עמו כוככיס קמריס וסס
עמעגס חסו ונרל"ס עמו, כוככיס כוכני לעמ וסמכוכניס
סמכוכיס, וע"י כמ"ר צמ"י סל"ל לל גדוליס סמל"ס צייס
כוככ סממ"ר ועמ"ר וכדומס, ועמ"ל יס קמריס דחל"י גמ"י
עממ"יס עמו סמ"ר ירו"ל קמ"ן לעמ"ל סמ"ל חלמ"ל וסמל"ך
סלילס נרל"ס גדוליס לעמ"ל כ"י חס סול לעמ"ל עמ דק"ל
צממ"י דיון לעמ"ל על כוככיס קמריס עמור דעייס מל"ס ח"י
עמ"ל דח"י עמ"ס חמקס ויכל לעמ"ל חלמ"ל וליקס חסר לל יללס.
ועמ"י יס לעמ"ל גס סמ"ל צקי' סק"צ לעמ"ל דערנ"י עמ"ל

סימן 8ב

שאלה עוד להג"ל ואנב אעורר מה שהוקשה לי
היום בשיעור קבוע שלי עם הבחורי חמ"ר
במס' יומא דר"ג ע"ב גמ"ר שם נעביד שיח אמר קרא
בו, ק' לעניד עמ"י לודחוקי ומס'י, הא ע"כ לא יוכל
דיעבד רק חמש. דהנה בלא"ה ק' על הברית' הסמני
דמחשב וחני חמס נרות ושתי נרות שחם ז'. הוא
במנחות דף ס"ו ע"ב אסר"י שלא היטב שדחית אלא
י' סמני שני המערבי ה"י דולק והולך עד לערב
שמתנה ה"י מרליק ובה ה"י סמייס ולערב המריבה וע"כ
בציל כרש"י ותוס' שם שמתני' דיומא מיידי סוף בית
שני שכבה נר מערבי, אמנם לענין ההפסק בין
הנרות דמוסק סקרא לר' יוחנן ולרש"ל אמ' ג"כ
דאורייתא או עכ"פ אם ה"י כן כבר מימות עולם מיום
שנהיתה עבודת מקדש מימי משה ושלמה ועמ"ר ע"י
סוף כ"י, וא"כ ע"כ צ"ל דוקא חמס ולא שש דאל"כ
במה ה"י ההפסק, כיון דנר מערבי נשארה עד הערב
וכיון שכבר נהגת העבודה בחמץ ותו לא דחאי אח"כ
לא נשתנה העבודה סמכו שזויתה וליכא לסיפוך ע"י
כלל, וא"כ אם משני נשאר מעל דהא לא שייך
בהימיו את הנירות דהא לא ה"י לו להיטב אלא נר
אחר כל ימי המשכן וימי בית ראשון ובל תחולת
בית שני אם לא דנאמר דראוין ומוצרכים עדיין
להיטב כהיטב דמי א"כ עכ"פ הק"י במקום עומדת
מה צריך לדחות, לישני בקיצור וכמובחר כהאמת :
סממ"ס

ותירץ הפר"ח:

...דשאני הכי דהרקיע מזהיר נכולו, ועל הרקע המזהיר הופיעו הכוכבים הקטנים, לכן אנו מסופקים שמא הם היו באמת כוכבים גדולים רק זוהר הרקיע גורם שהם נראים כקטנים, ואי אפשר להחליט שהוא לילה ודאי ע"פ הכוכבים הקטנים האלו.

ועפ"ז – טוען רבי יאשע בעלזער ז"ל – אם החשוך גובהה ומזרחתה של כיפה, ועל הרקע החשוך הופיעו הכוכבים כסדרם הרגיל, גדולים ואח"כ בינונים ואח"כ קטנים רצופים, מזה לא דיבר הפרי חדש כלל. ובכן אפשר לסמוך עליהם שהוא לילה ודאי, ולא איכפת לן מה שבצד מערב עדיין הרקיע מזהיר כעין אורה של יום.

רבי יאשע ז"ל, מביא מסידור דרך החיים דיני מילה שהבין כנ"ל בדברי הפרי חדש, עיי"ש ותבין.

להלן בפרק שישי (ענין 9.3 מעלות) נדבר עוד מזה.

ענין ז. השמים מלאים כוכבים

חומרת ריב"ם שנייטוך

שאלה: האם מוסכם לכו"ע שאפשר לכל אדם לסמוך על ראות עיניו בכוכבים קטנים רצופים?

תשובה: רבי יוסף שנייטוך היה תלמיד של 'החסיד שבכהונתו' רבי נתן אדלר. הוא מטיל ספק בבקיאותם של הציבור ב'כוכבים קטנים רצופים'. וז"ל:

שו"ת ריב"ם שנייטוך סי' ל: שאלה: על איזה סימן נסמך להבדיל בין קודש לחול ביציאת השבת...?

תשובה: ...איך נודע איזה הם בינונים או קטנים, ובפרט הדבר שמסור לכל, שאנחנו חסירי דעת לידע איזה כוכבים הם בינונים ואיזה קטנים, ובפרט שצריך רצופין, ולהמתין עד שיצא הספק מלכו, כדאי' בש"ע סי' רצ"ג. וא"כ צריך להמתין במ"ש עד שיהיו השמים מלא כל כוכבים המזהירים, ובזה יוצאים לכל הדעות.

שאלה: ממי למד ריב"ם שנייטוך חומרא זו?

תשובה: אולי מרבו הקדוש החסיד רבי נתן אדלר זי"ע. שחרי ידוע שמתנגדיו הוציאו נגדו כתב פלסתר בשם 'מעשה תעתועים', ובין השאר התלוצצו עליו ועל תלמידיו שהם

זמן היתר מלאכה בו

שמים אור לחושך וחושך בכניסת השבת, ובצאת כוכבים מזהירים. וכך פי דעה חלק ב. לשון ה'מעשו קסא, ובס' הזמנים בהלכה ע"י החכם רו"ה. אבל חוק

שאלה: לריב"ם שנייטו מקצה אל קצה – אף בו

תשובה: בשו"ת ויען יו (הצער), נקט בלשון: "הרי

ומסתבר שכמו כן היתו לא מתמלא שיפולי הנ שאבותינו בארצות איר עולמים ח"ב סי' קלא ד"ה ונתבו (ענין ז) נדבר עוד מזה.

חומרת

שאלה: האם הובאה ח

תשובה: הן! בס' ארח השולחן (שם), ובמסגרת

'בעלזער זמ

שאלה: האם יש בימינו

תשובה: הן! חסידיו בע השקיעה, כי ב"ק ארמו" קען איך נישט מיקל זיי (ותבין). יבדלחט"א ב"ק א השקיעה בארץ ישראל

ספר הזמנים דהרנה

הרב"ח ז' יצחק צבי לאמאין סי"א

מקצורת כביון יצחק יצחק

שמים אור לחושך וחושך לאור, כלומר שהיו מחמירים ומקדימים מאד לפרוש ממלאכה בכניסת השבת, ובצאת השבת היו מחמירים לאחר הרבה עד שהיו השמים מלאים כוכבים מזהירים. וכך פירש ההיסטוריון החרדי רבי יקותיאל ארי' קאמילהאר ז"ל בספר דור דעה חלק ב. לשון ה'מעשה תעתועים' הועתק בספר אוצר הזמנים, חלק שיטות ובירורים ע' קסא, ובס' הזמנים בהלכה ע' תסג בסופו. ואגב אורחא, בס' דור דעה כ' שכתב הפלסטר וכתב ע"י החכם רו"ח. אבל חוקרי היסטוריה הבאים אחריו הכחישו זאת...

'כמעט' מלא כוכבים

שאלה: לריב"ם שנייטוך – האם צריכים להמתין עד שתהא השמים מלאים כוכבים מקצה אל קצה – אף בשיפולי המערב?

תשובה: בשו"ת ויען יוסף, להגה"צ רבי יוסף גרינוואלד מפאפא (או"ח סי' ק"ג ד"ה ואני הצעיר), נקט בלשון: "הרקיע כמעט מלא כוכבים."

ומסתבר שכמו כן היתה כוונת ריב"ם שנייטוך, שהרי בארצות אירופה בימות הקיץ לא מתמלא שיפולי המערב בכוכבים עד כמה שעות אחרי השקיעה, ואנו יודעים שאבותינו בארצות אירופה לא היו ממתנינים כ"כ בצאת השבת. (ראה שו"ת אגורה באהלך עולמים ה"ב סי' קלא ד"ה ונתבונן.) ולהלן בפרק שישי (ענין זמן מוצש"ק בארצות הצפון) ובפרק שמיני (ענין ז) נדבר עוד מזה.

חומרת ריב"ם שנייטוך בספרים הבאים אחריו

שאלה: האם הובאה חומרת ריב"ם שנייטוך בספרים הבאים אחריו?

תשובה: הן! בס' ארחות חיים לרבי נחמן כהנא אב"ד ספינקא (סי' רצג), ובערוך השולחן (שם), ובמסגרת השולחן על קיצור שולחן ערוך.

'בעלזער זמן' בארץ ישראל – כחומרת ריב"ם שנייטוך

שאלה: האם יש בימינו קהילות הנוהגים כחומרת ריב"ם שנייטוך?

תשובה: הן! חסידי בעלזא בארץ ישראל היו נוהגים מוצאי שבת ב-50 דקות אחרי השקיעה, כי כ"ק אדמו"ר מהר"א זי"ע הורה להם לאמר: "ווייניגער פון פופציג מינוט קען איך נישט מיקל זיין." (ויש מוסיפים שלשה דקות לשם תוספת שבת – ראה להלן בפרק זה ענין י ותבין.) יבדלחט"א כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א הסביר הטעם לזמן של 50 דקות מן השקיעה בארץ ישראל, שאז השמים מתמלאים בכוכבים (אף בשיא הקיץ). (נדפס

בגליון 'לב המלכות' ולהלן בפרק זה (ענין ט) נשמע את הסיפור איך שהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע הראה להצדיק רבי איציקל געווירצמאן מפשעווארסק זצ"ל את ריבוי הכוכבים הנראים בארץ ישראל בחמשים דקות אחרי השקיעה – אפילו בשיא הקיץ.

להלן בפרק שישי (ענין 9.8 מעלות) נלמוד עוד בענין הזמן של 'השמים מלאים כוכבים'.

ענין ח. כוכבים במערב

חומרת רבי יהודה החסיד

שאלה: האם מוזכר בפוסקים עוד איזה חומרא במוצ"ש?

תשובה: הן בשלטי הגבורים על המרדכי בפ' במה מדליקין, מובא בשם אבי העזרי בזה"ל:

...ושמעתי בשם ר' יהודה החסיד שעומדים [הכוכבים] סדורים זה תחת זה במערב.

שאלה: האם כוונת רבי יהודה החסיד על גובה המערב או על שיפולי המערב?

בספר אורות חיים להג"ר חיים דרוק זצ"ל (ירושלים תשט"ז – פרק רביעי סעי' ב) רצה לפרש שכוונת רבי יהודה החסיד על שיפולי המערב, אשר שם יוצאים הכוכבים באיחור רב (אורות חיים). בארץ ישראל לא מופיעים שם כוכבים לפני 72 דקות מן השקיעה, ובערי אירופה אחרי שעתיים-שלוש מן השקיעה.

ולעומתו טען הגאון רבי יונה מרבצך זצ"ל (קונטרס עלה יונה ע' סה) שפשטות לשון רבי יהודה החסיד משמע בכל מקום שהוא בצד המערב.

האם החמיר החזו"א במוצ"ש כדברי רבי יהודה החסיד?

בספר שערי אהרן על שלחן ערוך אורח חיים, בקונטרס שערי אי"ש (אות כ"ב), מספר הרב אהרן ישעי' ראטער שליט"א אודות הגאון בעל חזון איש זצ"ל:

במעריב במוצאי שבתות היה רגיל לאחר, והיה אומר לי להסתכל לכיון מערב, ואם אני רואה במקום אחד מקובץ עשרה כוכבים, אז אמר שכבר הגיע הזמן.

אם רוצים אפשר לומר שמה שאמר החזו"א זצ"ל להסתכל בצד מערב היתה כדי לצאת ידי חומרת רבי יהודה החסיד. ועכ"פ לא חשש החזו"א שייראו הכוכבים בשיפולי המערב. (בס' הזמנים בהלכה וע' תקלד בהערה 42), ובעוד מקורות, הובא שהחזו"א אמר

זמן היתר מלאכה

שב-50 דקות אחרי השקי
בשיפולי המערב.

שאלה: איזה חומרא
שנייטוך?

אמר הכותב: מסתב
בצד מערב הם אותם ו
רוב השמים מלאים כו

אחדים מגדולי תורו

היו בישראל גדולי תו
ואף כשראו שכמעט כ
הגדולים הנראים ביו
השקיעה – דהיינו 72

ענין ט. ט. ס

שאלה: ואימתי מסח

תשובה: תלוי במדח
העמומה מסתלקת מ
האופק המערבי זמן
מזהירים. ובארצות <
שישחיר שיפולי האונו

שאלה: ואולי באמת

תשובה: לא נהגו כ
השקיעה בימות הקי

ומטעם זה מיאן הביא

ובפרק שישי (ענין 16.1)